

IN MEMORIAM: TONKO LONZA (28. RUJNA 1930–23. PROSINCA 2018)

Jedan po jedan dohodu i othodu vlastela

PIŠE MIRA MUHOBERAC

I znenadio nas je i rastužio odlazak velikana hrvatskoga glumišta, grandioznoga glumačkog i skladnoga dubrovačkog gospara i dragoga nam profesora Tonka Lonze, našega dubrovačkog i zagrebačkog sugrađanina.

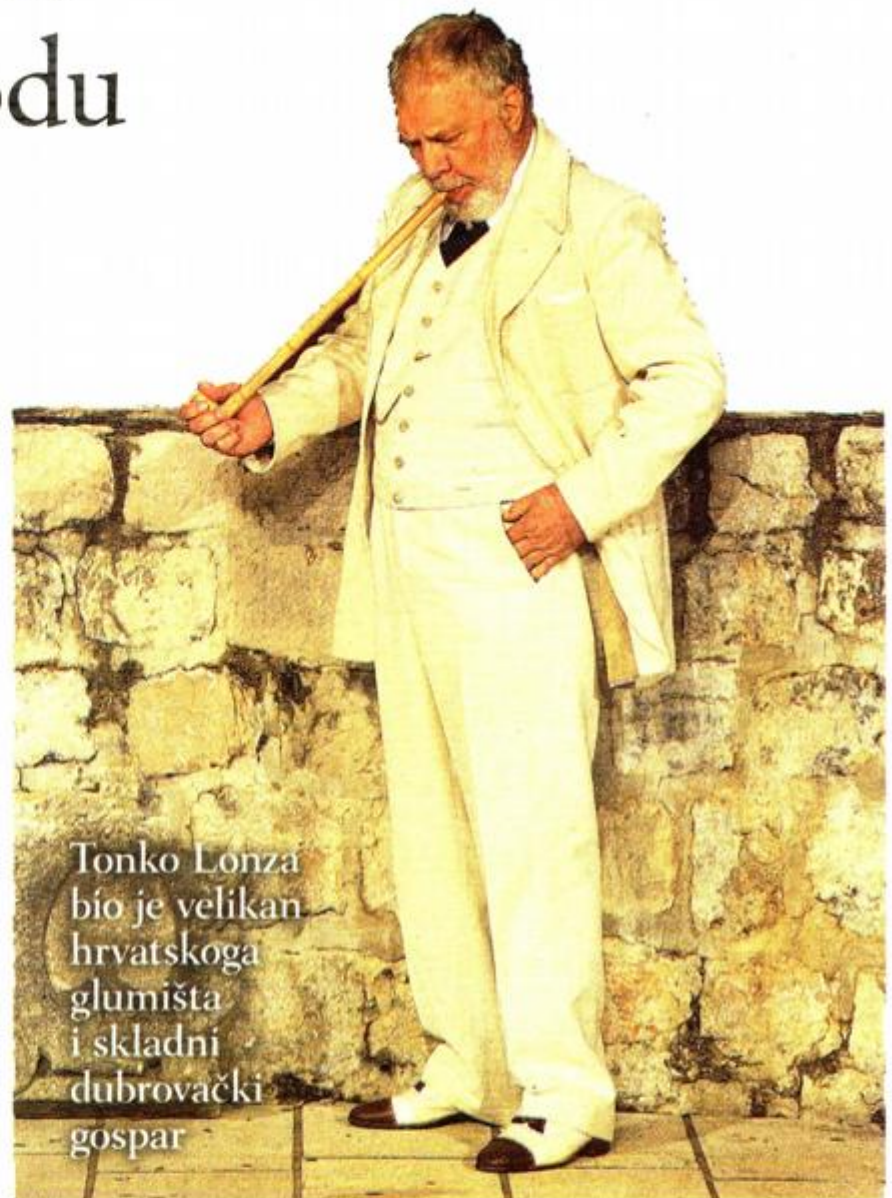
Rođen u Zatonu pokraj Dubrovnika 28. rujna 1930. kao Antun Lonza, budući ugledni kazališni, filmski i televizijski glumac Tonko Lonza, bogolika izgleda i prelijepa glasa, nakon gimnazije u Dubrovniku bavio se radioamaterstvom, oduvijek fasciniran ljudskim glasom i sve do kraja života posvećen scenskom govoru i poboljšanju govora na hrvatskim pozornicama i zaslonima. Druga njegova velika ljubav, tehnika, urodila je upisom strojarstva na Zagrebačkom sveučilištu i stalnom skrbi za tehničku stranu i alatke zanata glumačkoga usavršavanja.

Odmah na prvom semestru prešao je na studij glume na Akademiji za kazališnu umjetnost u Zagrebu, na kojoj je kao jedan od najnadarenijih i najmarljivijih studenata izvrsne dikcije i herojskoga i apolonškoga izgleda diplomirao 1955. i na kojoj je upoznao suprugu Nevu Rošić, danas legendu hrvatskoga glumišta iznimne glumačke inteligencije, erudicije, ljepote i talenta. U više je navrata Tonko Lonza isticao da mu je najbolja glumačka partnerica upravo Neva Rošić, s kojom je i započeo svoj glumački put na Dubrovačkim ljetnim igrama 1953. u Goetheovoj *Ifigeniji na Tauridi* kao Orest u parku Gradac u režiji Branka Gavella i sa suprugom i glumačkom partnericom u ulozi Lady Macbeth iznio i Shakespeareovu tragediju *Macbeth* u naslovnoj ulozi na Lovrjencu u Habunekovoj režiji 1972. Da je Prvi glumac, potvrdio je i u istoimenoj ulozi na dubrovačkoj tvrđavi u Shakespeareovu *Hamletu*, a zabljesnuo je i u *Juliju Cezaru* s Fabijanom Šovagovićem, Izetom Hajdarhodžićem i Vanjom Drachom u Spaićevoj režiji 1969. na Dubrovačkim ljetnim igrama u prostoru Lazareta. Isti je redatelj prepoznao Lonzin plemeniti *pathos* davši mu ulogu mladoga Orsata od 1965. do 1971. i pada Hrvatskoga proljeća

u Kneževu dvoru u Vojnovičevoj *Dubrovačkoj trilogiji*, u amblematskom dramoletu *Allons enfants...!*. Na tragu tragijskoga i dramatskoga sidrišta i plovišta ostvario je ulogu Vojnovičeva Gospara Lukše u režiji Joška Juvančića, s kojim se možda najbolje egzistencijalno-umjetnički „našao“, po kojoj ga noviji naraštaji najviše pamte, oprostivši se od glume na Ljetnim igrama s drugim velikanima hrvatskoga glumišta u parku Umjetničke škole Luke Sorkočevića: Mišom Martinovićem, Perom Kvirgićem, Milkom Podrug-Kokotović...

Odrastao u sintezi kamena, mora i zemlje u rodnom Zatonu, kojemu se stalno, najviše ljeti, vraćao, izvrsno je utjelovio figure dubrovačkih prethodnika: bio je nezaboravan Negromant Dugi Nos u *Dundu Maruju* u središtu Grada rasprostrući čarobnjačke glumačke silnice, ali i snažan i okrutan komedijski Dundo Maroje te utjelovljenje Gundulića u Parovu *Osmanu* na sceni Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu, kad sam s Lonzom surađivala kao dramaturginja i jezična savjetnica skupa s profesorom Franom Čalom, bruseći u glumaca savršen dubrovački idiom hrvatskoga jezika i ljubav prema hrvatskoj baštini. U HNK je Lonza prešao 1968. i na velikoj sceni zlatnoga kazališta boravio cijelo desetljeće, došavši iz Dramskoga kazališta Gavella, u kojemu je dobio stalan angažman odmah na početku pedesetih, ostvarujući snažne uloge svjetske i hrvatske književnosti na objema pozornicama: bio je Sofoklov Edip, Krležin Križovec i Ignjat Glembay, Ibsenov Peer Gynt, Ogrizovićev Hasanaga, Ionescov Vatrogasac... U luku od Goetheova Oresta do danas vraćamo se njegovu senzacionalnom Areteju na tvrđavi Bokar u režiji Georgija Para, koji je Krležom i glumačkom energijom spajanja vremena osvojio Dubrovnik sedamdesetih i osamdesetih godina.

Profesor scenskoga govora na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu bio je od 1981. do 2000. a njegova fokusiranost na rad, a ne na titule, vidljiva je i po tome što je tek 1999. postao redoviti profesor u traj-

nom zvanju. Cizeliranje ljudskoga glasa, naštimavanje njegovih tonaliteta, usmjerenost na scenski govor kao na orkestar bezbrojnih, ali strogo zadanih mogućnosti, stalno istraživanje hrvatskoga jezika i autora te velika strogost i zahtjevnost s kojom smo se kao sretnici Lonzini studenti na ADU susretali, njegova beskompromisnost i profesionalna neumoljivost postale su mjerilo i zakon govora hrvatskih glumaca i u kazalištu, na radiju, na televiziji i na filmu, na kojemu je ostvario antologijske uloge, od onih u Hadžićevim filmovima *Novinar* i *Lov na jelene*, do Radićeva *Timona*, od *Karnevala*, *Andela* i *Praha* prema Ranku Marinkoviću Antuna Vrdoljaka, Berkovićeve i Pejačevićeve *Kontese Dore*, Gamulinove *Sedme kronike*... Arhetipske dosege ostvario je 1988. kao Ignjat Glembay u Vrdoljakovim i Krležinim *Glembajevima* i kao Paško u Nuićevu *Kenjcu* 2009.

Započevši karijeru kao student u ulozi Starca u zagrebačkom HNK-u u Eshilovu *Agamemmonu*, dobitnik nagrade *Vladimir Nazor* za životno djelo, Nagrade hrvatskoga glumišta, *Orlanda* za životno djelo, glumački putujući nekoliko godina kao samostalni umjetnik, od 1978. do 1982. i s Bašićevim Teatrom u gostima, svoj je životni put na ovom svijetu okončao kao duhovni i duševni Mladić, uvijek znatiželjan i radno aktivan. Profesora Tonka Lonzu znamo i poznajemo kao izvrsna supruga glumice Neve Rošić i oca velike a samozatajne hrvatske znanstvenice Nelle Lonza te brižnoga djeda dvoje talentiranih i radosnih unuka. Gospar Lukša rekao bi „Homo spat!“, a Tonko Lonza: „Nikad ne othodimo“, i s Gundulićem dodao: „O lijepa, o draga, o slatka slobodo, dar u kom sva blaga višnji nam Bog je do“. Adio Vam, dragi profesore Lonza, gosparu Tonko!